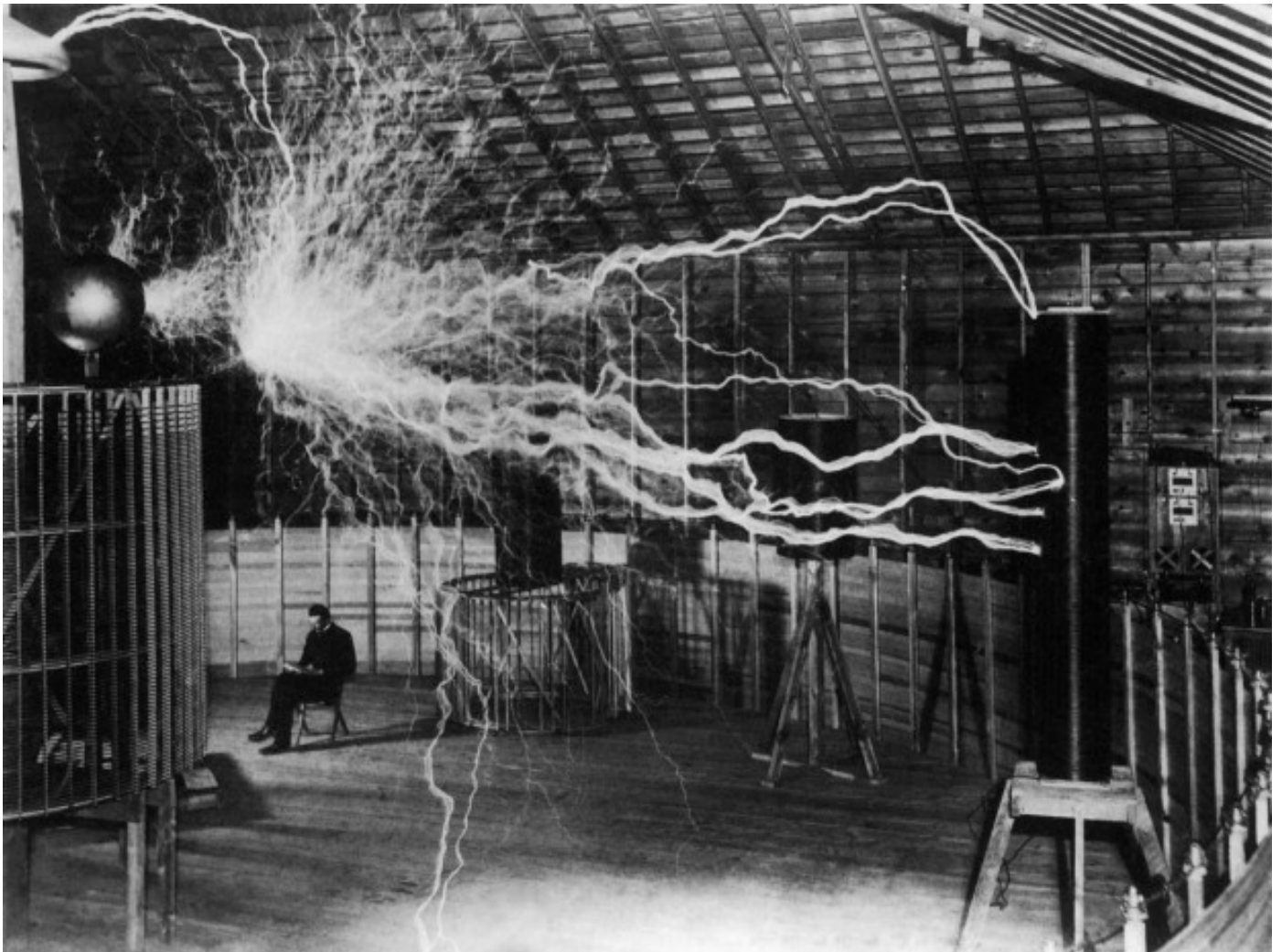

Првог маја 1894. Никола Тесла је у америчком часопису „Сенчури магазин“ објавио текст „Змај Јован Јовановић: највећи српски песник данашњице“ у којем је говорио о свом најдражем песнику, али и српској поезији, култури и историји. Уз то, заједно са својим пријатељем, америчким песником Робертом Андервудом Џонсоном, Тесла је препевао на енглески дванаест својих омиљених Змајевих песама, од којих је њих три илустровало чланак у "Сенчури магазину". "По успјеху судим да сам тим мојим чланком више користио Српству него радом на пољу електрицитета", написао је Тесла у писму свом ујаку Паји Мандићу.

Објављујемо Теслин чланак о Змају и његову малу антологију Змајеве поезије.

Никола Тесла у лабораторији у Колорадо Спрингсу

Тешко да има народа који је доживео гору судбину од српског. Са висина свог сјаја, када је царство обухватало готово цели северни део Балканског полуострва и велики део територије која сада припада Аустрији, српски народ је нагло доспео у безнадежно ропство, после фаталног боја на Косову пољу са надмоћним азијатским хордама. Европа неће никад моћи да исплати велики дуг који има према Србима што су они, жртвујући сопствену слободу, зауставили тај варварски продор. Пољаци су код Беча, под Собјејским, довршили оно што су Срби покушали, а за своју услугу цивилизацији били су награђени на сличан начин.

На Косову пољу пао је Милош Обилић, најчувенији од свих српских хероја, пошто је убио султана Мурата II усред његове велике војске. Када то не би била историјска чињеница, тај догађај би се могао сматрати митом, насталим на додиру грчке са латинском расом. Јер у Милошу видимо обојицу, и Леониду и Муција и, још више од тога, мученика, јер није умро лаком смрћу на бојном пољу као Грк него је своје смело дело платио смрћу под страшним мукама. Није никакво чудо што је песништво народа који је био у стању да створи такве јунаке могло да буде проткано духом племенитости и витештва. Чак је и непобедиви Марко Краљевић, касније персонификација српског јунаштва, када је победио Мусу, главару муслимана, узвикнуо „Тешко мени до Бога милога, где погубих од себе бољега.“

Никола Тесла чита књигу Руђера Бошковића "Теорија природне филозофије" (Philosophy of Nature)

Пише: Никола Тесла
уторак, 27 јул 2021 01:19

Од те фаталне битке па све до најновијих времена, за Србе је настао мрки мрак, са само једном звездом на небу - Црном Гором. У тој помрчини није било наде за науку, трговину, уметност или привреду. Шта су они, тај храбри народ, могли да сачувају да би одржали исцрпљујућу борбу против поробљивача? А то су чинили без престанка, мада је однос снага био двадесет према један. Но, вођење борбе је једино задовољавало њихове примитивније нагоне. Било је још нешто што су они могли, и чинили: у бесмртну песму су уграђивали племенита дела својих предака, храбра дела оних који су пали у борби за слободу. Тако су околности и урођене особине начинили од Срба народ мислилаца и песника, и тако су, постепено, настале њихове величанствене народне песме, које је најпре сакупио њихов најплоднији писац Вук Стефановић Караџић, који је такође саставио и први речник српског језика, са више од шездесет хиљада речи у њему. Народне песме Гете је сматрао дораслим најфинијим производима Грка и Римљана. Шта ли би он мислио о њима да је био Србин?

Док су Срби били изванредни у народном песништву, они су такође имали и многе индивидуалне песнике који су достигли величину. Од савремених, ниједан није постао дражи младој генерацији од Змаја Јована Јовановића. Родио се у Новом Саду (Neusatz), граду на јужној граници Мађарске, 24. новембра 1833. Потиче из старе и племените породице, која је у сродству са српском краљевском кућом. У свом најранијем детињству показивао је велику жељу да напамет научи српске народне песме које су му рецитовали, па је још као дете почео и сам да саставља песме. Прво образовање дао му је, у родном месту, његов отац који је био високо образован и богат господин. После тога, отишао је у Будимпешту, Праг и Беч, па је у тим градовима завршио студије права. То је била жеља његовог оца, али су га његове сопствене склоности инспирисале да се упише на студије медицине. Затим се вратио у родни град, где му је понуђен истакнут положај у служби, што је он прихватио; но његови песнички нагони су били толико јаки да је службу напустио да би се потпуно посветио литерарном раду.

Јован Јовановић Змај

Његова књижевна каријера је започела 1849. Прва песма му је штампана у часопису „Србски летопис“; у том и другим часописима, познатим „[Невену](#)“ и „Седмици“, објављивао је своје ране радове. Од тих времена па до 1870, осим својих оригиналних песама, урадио је многе дивне преводе Петефија и Арањија, двојице највећих међу мађарским песницима, са руског Љермонтова, као и са немачког и са других језика. Године 1861. уређивао је комични часопис „Комарац“, а исте године је покренуо књижевни часопис „Јавор“, и у та два часописа су изашле многе лепе песме. Године 1861. се оженио и током наредних неколико срећних година створио свој изванредни низ лирских песама под називом

[Ђулићи](#)

, који ће вероватно остати његово ремек-дело. Године 1862, на своју велику жалост, обуставио је „Јавор“, свој омиљени часопис - то је била жртва коју је од њега тражио велики српски патриота Милетић, који је тада радио на једном политичком часопису, а Змај је то учинио да би обезбедио успех том Милетићевом подухвату.

Године 1863. изабран је за директора једне образовне установе, зване Текеланијум, у Будимпешти. Тада је са заносом обновио студије медицине на универзитету и стекао степен доктора медицине. За све то време није попуштао у својим књижевним напорима. Ипак, његовим земљацима вреднији чак и од његових сјајних дела били су његови племенити и несебични напори да храни ентузијазам српске омладине. За време свог бављења у Будимпешти основао је књижевно друштво „Преодница“, чији је био председник, у које је улагао велики део своје енергије.

ZMAI IOVAN IOVANOVICH.

THE CHIEF SERVIAN POET.

HARDLY is there a nation which has met with a sadder fate than the Servian. From the height of its splendor, when the empire embraced almost the entire northern part of the Balkan peninsula and a large portion of the territory now belonging to Austria, the Servian nation was plunged into abject slavery, after the fatal battle of 1389 at the Kosovo Polje, against the overwhelming Asiatic hordes. Europe can never repay the great debt it owes to the Servians for checking, by the sacrifice of their own liberty, the barbarian influx. The Poles at Vienna, under Sobieski, finished what the Servians attempted, and were similarly rewarded for their service to civilization.

It was at the Kosovo Polje that Milosh Obilich, the noblest of Servian heroes, fell, after killing the sultan Murat II. in the very midst of his great army. Were it not that it is a historical fact, one would be apt to consider this episode a myth, evolved by contact with the Latin and Greek races. For in Milosh we see both Mucius and Leonidas, and, more than this, a martyr, for he does not die an easy death on the battle-field like the Greek, but pays for his daring deed with a death of fearful torture. It is not astonishing that the poetry of a nation capable of producing such heroes should be pervaded with a spirit of nobility and chivalry. Even the indomitable Marko Kraljevich, the later incarnation of Servian heroism, when vanquishing Musa, the Moslem chief, exclaims, "Woe unto me, for I have killed a better man than myself!"

From that fatal battle until a recent period, it has been black night for the Servians, with but a single star in the firmament — Montenegro. In this gloom there was no hope for science, commerce, art, or industry. What could they do, this brave people, save to keep up the weary fight against the oppressor? And this they did unceasingly, though the odds were twenty to one. Yet fighting merely satisfied their wilder instincts. There was one more thing they could do, and did: the noble feats of their ancestors, the brave deeds of those who fell in the struggle for liberty, they embodied in immortal song. Thus circumstances and innate qualities made the Servians a nation of thinkers and poets, and thus, gradually, were evolved their magnificent national poems, which were first collected by

their most prolific writer, Vuk Stefanovich Karajich, who also compiled the first dictionary of the Servian tongue, containing more than 60,000 words. These national poems Goethe considered fit to match the finest productions of the Greeks and Romans. What would he have thought of them had he been a Servian?

While the Servians have been distinguished in national poetry, they have also had many individual poets who attained greatness. Of contemporaries, there is none who has grown so dear to the younger generation as Zmai Iovan Iovanovich. He was born in Novi Sad (Neusatz), a city at the southern border of Hungary, on November 24, 1833. He comes from an old and noble family, which is related to the Servian royal house. In his earliest childhood he showed a great desire to learn by heart the Servian national songs which were recited to him, and even as a child he began to compose poems. His father, who was a highly cultivated and wealthy gentleman, gave him his first education in his native city. After this he went to Budapest, Prague, and Vienna, and in these cities he finished his studies in law. This was the wish of his father, but his own inclinations prompted him to take up the study of medicine. He then returned to his native city, where a prominent official position was offered him, which he accepted, but so strong were his poetical instincts that a year later he abandoned the post to devote himself entirely to literary work.

His literary career began in 1849, his first poem being printed in 1852, in a journal called "Srbski Letopis" ("Servian Annual Review"); to this, and to other journals, notably "Neven" and "Sedmica," he contributed his early productions. From that period until 1870, besides his original poems, he made many beautiful translations from Petefy and Arany, the two greatest of the Hungarian poets, and from the Russian of Lermontof, as well as from German and other poets. In 1861 he edited the comic journal, "Komarac" ("The Mosquito"), and in the same year he started the literary journal, "Javor," and to these papers he contributed many beautiful poems. He had married in 1861, and during the few happy years that followed he produced his admirable series of lyrical poems called "Giulichy," which probably remain his masterpiece. In 1862, greatly to his regret, he discontinued his beloved jour-

MYSTERIOUS LOVE.

INTO the air I breathed a sigh ;
She, afar, another breathed —
Sighs that, like a butterfly,
Each went wandering low and high
Till the air with sighs was wreathed.

When each other long they sought,
On a star-o'er-twinkled hill
Jasmine, trembling with the thought,
Both within her chalice caught,
A lover's potion to distil.

Drank of this a nightingale,
Guided by the starlight wan —
Drank and sang from dale to dale,
Till every streamlet did exhale
Incense to the waking dawn.

Like the dawn, the maiden heard ;
While, afar, I felt the fire
In the bosom of the bird ;
Forth our sighs again were stirred
With a sevenfold desire.

These we followed till we learned
Where they trysted ; there erelong
Their fond nightingale returned.
Deeper then our longings burned,
Deeper the delights of song.

Now, when at the wakening hour,
Sigh to sigh, we greet his lay,
Well we know its mystic power —
Feeling dawn and bird and flower
Pouring meaning into May.

Jasmine, perfume every grove !
Nightingale, forever sing
To the brightening dawn above
Of the mystery of love
In the mystery of spring !

